

УДК 004.032.6:37

Наталія Грабар,

доцент кафедри культури ХДАК,
головний бібліограф бібліотеки Харківського національного технічного
університету сільськогосподарства імені Петра Василенка,
кандидат соціальних наук

Мультимедійні технології та їхній вплив на комунікацію в освіті

У сучасних умовах глобальної інформатизації надзвичайно популярними стають мультимедійні комунікації. З'ясовуються їхні особливості та вплив на розвиток медіаосвіти.

Ключові слова: медіакомунікації, мультимедійні технології, освіта.

Використання засобів мультимедійної технології (ММТ) дає можливість підвищити інтенсивність та ефективність процесу навчання, створює умови для самоосвіти, а також дистанційного навчання, тим самим уможлиблюючи перехід до безперервної освіти. У багатьох дослідженнях висвітлюються питання розроблення методичних основ проектування, створення та використання мультимедійних навчальних програм.

Актуальність тематики полягає в розкритті значення ММТ та медіакомунікації в освітньому просторі. Для цього потрібно:

- дати характеристику ММТ як нового етапу інформатизації соціальних комунікацій;
- встановити напрями формування медіаосвіти в новому комунікаційному середовищі;
- визначити можливості розвитку комунікаційної взаємодії від попереднього етапу комунікаційних можливостей в освіті.

Одним із перших питань медіатехнологій у сфері комунікацій дослідив М. Маклюен. Його навіть вважають "батьком медіакомунікацій", теоретиком взаємодії артефактів як засобів комунікації. Знаменита книга "Понимание медиа" дає можливість зрозуміти, що нові засоби комунікації піднімають їхній загальний рівень як важіль впливу не тільки на людину, а й на можливість сприйняття нею інформації [5].

В широкому сенсі "мультимедіа" означає спектр інформаційних технологій, що використовують різноманітні програмні та технічні засоби з метою найефективнішого впливу на користувача (який став одночасно і читачем, і слухачем, і глядачем). Н. Клемешова "мультимедіа" розглядає як комп'ютерно-дидактичний засіб, що подається як навчальний матеріал в естетично-організованій інтерактивній формі за допомогою двох модальностей (звукової та візуальної) та дає змогу реалізувати основні дидактичні принципи.

За Вікіпедією, термін "мультимедіа" (від англ. multi — багато і media — багато середовищ) — одноразове використання різних форм подання інформації та її опрацювання в єдиному об'єкті-контейнері [7]. Таким чином, різноманітні ММТ поєднуються, і у результаті ми одержуємо різні мультимедійні продукти, що включаються до комунікаційної взаємодії в суспільних підсистемах. До переліку цих продуктів входять: енциклопедії за різними галузями,

навчальні програми з предметів, презентаційні курси тощо. Найхарактернішими особливостями ММТ є:

— об'єднання багатокомпонентного середовища (тексту, звуку, графіки, фото, відео) в однорідному цифровому зображенні;

— забезпечення надійного (відсутність помилок при копіюванні) і довгострокового (гарантія — десятки років) зберігання великих обсягів інформації;

— простота її опрацювання (від рутинних до творчих операцій).

Головним джерелом ресурсів для більшості користувачів стала глобальна мережа Інтернет, завдяки якій ми одержуємо доступ як до освітніх, так і до багатьох інших ресурсів, починаючи від звичайних текстів і закінчуючи складними відеозображеннями. Нині вони тісно пов'язані з телекомунікаційними технологіями і постають величезними сховищами мультимедіаінформації (Google, Яндекс, Rambler та ін.).

E-mail — електронна пошта, що характеризується як система для збереження і пересилання повідомлень між людьми у комп'ютерній мережі. Завдяки електронній пошті можна передавати комп'ютерною мережею будь-яку інформацію мультимедіа — текстові документи, цифрові дані, фотозображення, звукозаписи тощо.

Отже, подані характеристики ММТ передбачають новий етап соціально-комунікаційної діяльності (СКД). Багатоаспектний розгляд предметності СКД у контексті еволюції різних засобів соціальної взаємодії і пізнання, включаючи послідовність формування засобів опрацювання інформації, символізації соціального знання наводить В. Ільганова [8, с. 285]. Знання, які передавались за допомогою безпосередньої дії (міміки, жестів, рухів, звуків), були предметом людської комунікації. У процесі розвитку людської діяльності, диференціації її типів і форм людина розширяла коло предметів, які використовувала, робила засобами реалізації своєї мети. У системі інформаційно-освітнього простору поглиблювались соціально-комунікаційні процеси. Вони мали такі рівні: документальний, інформаційний, когнітивний.

Документальний пов'язаний з формою документа, його носіями, нормами організації й взаємодії з соціумом, певною організаційною структурою, особливостями етики зв'язків з користувачем, соціокультурними функціями та соціально заданими ролями. Мета кожної структури конкретно визначена, а загальна об'єднувальна — відсутня.

На інформаційному рівні СКД відмінності зберігаються, але вже в різних підсистемах інформаційної діяльності. Виробляються єдині норми організації та взаємодії з соціумом; носії та форми документа не мають значення. Мета спільна — доступ до інформації. На когнітивному рівні СКД виявляються інтегративні тенденції, які мають ознаки становлення на попередньому рівні функціонування соціально-комунікаційної системи. Спостерігається інтеграція організаційно-функціональних структур. Виробляється спільна етика професіоналів, що зумовлюється єдиними технологіями забезпечення документами, інформацією та знаннями.

Основне призначення вищих навчальних закладів полягає в наданні знань, залученні молоді до культурних, етичних, інтелектуальних, духовних цінностей. Освітня та виховна діяльність навчальних закладів має перебувати в тісному взаємозв'язку, доповнюючи і збагачуючи одна одну. Важливим є розуміння ВНЗ як соціокультурної системи. Розглядаючи сьогоднішній етап їхньої діяльності як період розвитку творчої особистості, вчені ведуть пошуки нових технологій, які сприяли б створенню СКД, що розвиває, навчає і виховує [2].

Відомо, що в зарубіжних країнах навчання інформаційної грамотності здійснюється виключно бібліотеками. Так, у Мерилендському університеті (США) більше 70 співробітників бібліотеки щорічно навчають майже 14 тис. студентів і викладачів у трьох лабораторіях. Заняття проводяться у формі міні-лекцій, демонстрацій, безпосередньої роботи з комп'ютером, індивідуальних консультацій за місцем обслуговування. Р. Боуес пропонує активніше рекламувати інформаційний фаховий потенціал: необхідно не тільки надавати інформацію, дані або текст, а також знання, поради та іншу допомогу. Така практика може бути корисною і нашим бібліотекам [3], адже від рівня інформаційної культури молодого покоління залежать потенціал будь-якої держави та добробут її народу. На думку К.-Д. Леманна, бібліотека має забезпечити діалог культур і обмін знаннями: інформаційне суспільство не зможе замінити традиційних форм людських комунікацій. А щоб потік інформації не став ворогом інтелектові, бібліотекарям як "інформаційним професіоналам" потрібно організувати інформацію, оцінити та допомогти людям в її пошуку. Як би не удосконалювалися і не змінювалися засоби пошуку, обсяг інформаційного масиву, що постійно зростає, потребує "олюднення невиразного світу інформації" [11]. Адже краще, ніж бібліотекарі, ніхто не розуміє різниці між інформацією і знаннями.

Тим більше це питання надзвичайно актуальне нині, коли в комунікаційному середовищі, де інформація є необхідним продуктом, а медіатехнології її розповсюджувачами, освіченість користувачів потребує особливої уваги. У резолюції ЮНЕСКО зазначено, що медіаосвіта — частина основного права кожного громадянина будь-якої країни на свободу самовираження і одержання інформації, вона сприяє підтримці демократії [6].

На необхідності запровадити медіаосвіту у вищих навчальних закладах Європи акцентує й прийнята міжнародним симпозиумом ЮНЕСКО з медіаосвіти "Медіаосвіта — здобутки, перешкоди та нові тенденції: від Грюнвальда до зміни масштабів" Паризька програма, яка містить дванадцять рекомендацій з розвитку медіаосвіти, зокрема у дев'ятій підкреслюється важливість взаємозв'язку між медіаосвітою та науково-дослідницькою роботою студентів [10]. Окрім того, це пов'язано з тим, що для розуміння процесів, які відбуваються в сучасних засобах глобальної комунікації, молодій людині потрібно володіти особливими знаннями, комунікативними та інформаційними вміннями й навичками,

здатністю критичного аналізу (тобто медіаграмотністю), які можна сформулювати завдяки організованій та цілеспрямованій медіаосвіті.

У Російській Федерації бачать медіаосвіту як частину загальної освіти (Т. Ольховська, Т. Мясникова, А. Федоров, І. Пилко та ін.). Іноді російська медіаосвіта виступає синонімом кінопедагогіки, яка дає змогу розширити світогляд учня, стає частиною його загальної естетичної освіти. Наприклад, Л. Зазнобіна стверджувала, що найрезультативнішою є медіаосвіта не як самостійний курс, а інтегрована під час вивчення інших дисциплін [1]. Це — *педагогічний напрям*. І дійсно, використання мультимедіа набагато покращило сприйняття навчального матеріалу.

Окрім того, інтерактивна взаємодія користувача з мультимедіапрограмою все ще дуже далека від рівня спілкування між людьми, що часто помітно під час розмов зі студентами. Цей факт також підтверджує необхідність у поширенні медіаосвіти. Б. Потятиник одним із перших серед українських науковців підняв теми медіаосвіти та екології інформаційного середовища, важливість яких на початку нинішнього століття мало хто усвідомлював.

Медіаосвіту автор [1] пропонує розуміти і як медіапросвітництво. Але в основному її в сучасному світі розглядають як процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вміння повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки текстів засобів масової інформації, навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки [8]. Набута в результаті цього процесу медіаграмотність допомагає людині активно використовувати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кінематографа, преси, Інтернету. Цими аспектами можуть займатися бібліотеки, що матиме напрям *інформаційної безпеки*. Відомо: часті зловживання спецефектами і надмірні обсяги інформації, які представлені мультимедійними засобами, можуть відволікати увагу в процесі навчання.

Щоб навчити студентів користуватися інноваційними технологіями (ІТ) необхідно сформувати у них уміння управляти інформаційними ресурсами і комунікативними технологіями, а також ознайомити зі стратегіями їхнього використання. Нагромадження мультимедійних продуктів сприяло відкриттю медіатек.

Директор Французької бібліотеки Л. Домінік наголошує, що період медіатек став часом збільшення кількості носіїв інформації. З'явилися звукові документи у формі вінілових дисків, потім — компактних дисків та аудіокасет, відеограм творів мистецтва чи репродукцій. Спеціалісти заговорили про "мультимедійні фонди". З кінця 70-х років минулого століття стали вживати термін "медіатека". Медіатека — частина бібліотеки, яка має у своєму фонді традиційні й нетрадиційні види носіїв інформації та технічні засоби роботи з ними. Основною відмінністю медіатеки є надання можливості студентам і викладачам користуватися різноманітними джерелами інформації (інформаційними ресурсами), в основі яких — інформаційно-комунікативні технології [5].

Нині в усіх навчальних закладах для підтримання і збагачення навчального плану найчастіше використовують такі мультимедійні продукти, як інтерактивні довідники та матеріали для самоосвіти (словники, енциклопедії, атласи, самовчителі різних мов тощо); освітні програми разом з іграми або освітні програми з інтерактивними, подібними до ігор та розваг, параметрами, мета яких — викликати інтерес і бажання пізнавати більше. Але створення мультимедійних

продуктів — процес, який вимагає серйозних затрат часу і знань з різноманітних галузей. Таким чином, фахівці медіатеки спроможні надати кваліфіковану допомогу.

Отже, розглянувши основні напрями використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ, приходимо до висновків:

1. У нових соціокомунікаційних умовах людина знаходиться під дією безперервних потоків інформації, здебільшого тієї, що передається каналами мас-медіа. Для сучасного фахівця очевидна необхідність набуття навичок сприйняття інформації, уміння правильно розуміти значення аудіовізуальних образів, і, як наслідок, компетентніше і вільніше поводитися з інформаційними потоками і орієнтуватися в них. Все це здатна забезпечити медіаосвіта.

2. Характеристика ММТ свідчить про новий етап інформатизації соціальних комунікацій. Мультимедіа — це перспектива інформатизації навчального процесу, яка дає змогу поєднувати вербальну і наочно-чуттєву інформацію. Організація аудиторних занять із застосуванням ММТ дає можливість зекономити час та зробити їх видовищнішими, інформативнішими. Мультимедійні матеріали мають достатньо широку тематику — від шкільних програмних матеріалів до серйозних дослідницьких програм. Цим цілеспрямовано займаються бібліотеки ВНЗ, які формують медіатеки, що дає студентам змогу не тільки користуватися мультимедійними ресурсами бібліотеки, а й через мережу Інтернет мати віддалений доступ чи замовляти матеріал електронною поштою.

3. Медіаосвіта в новому комунікаційному середовищі формуватиметься за двома напрямками. По-перше, за педагогічним: мультимедіа є ефективною освітньою технологією завдяки властивим їм якостям інтерактивності, гнучкості та інтеграції різних типів навчальної інформації, а також завдяки можливості враховувати індивідуальні особливості тих, хто вчиться, сприяти підвищенню їхньої мотивації. По-друге, за інформаційним: в юних користувачів необхідно сформувати знання про інформаційну безпеку: негативний інформаційний вплив, наслідки застосування інформаційних технологій, несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Подальшими перспективами постають проблеми формування медіаграмотності майбутніх фахівців у межах ВНЗ.

Список використаної літератури

1. *Габор Н.* Медіапросвіта по... / Н. Габор // Тези Міжнародної конференції "Медіаосвіта як частина громадянської освіти" / Ін-т екології масової інформації. — Львів, 2002. — С. 49—53.
2. *Грабар Н. Г.* Виховна діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у сучасних соціокомунікаційних умовах : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій / Грабар Наталя Григорівна. — Х., 2008. — 196 с.
3. *Кузнецова И. Г.* Информационная грамотность: подходы к обучению в Мерилендском университете США / И. Г. Кузнецова // Библиотечное дело — 2002. Библиотечное образование и практика : поиски взаимопонимания : тез. докл. 7-ой Междунар. науч. конф. (Москва 24—25 апр. 2002 г.) / [сост., науч. ред. Скворцов В. В.]. — М., 2002. — С. 61.
4. *Лаари Д.* Мультимедийная информация и библиотекари: значение терминов / Д. Лаари // Библиотековедение. — 2004. — № 5. — С. 36—41.
5. *Маклюэн Г. М.* Понимание медиа: внешние расширения человека / Г. М. Маклюэн ; пер. с англ. В. Николаева. — М. ; Жуковский : КАНОН-пресс-Ц : Кучково поле, 2003. — 464 с.
6. Рекомендации ЮНЕСКО. — 2002. — Режим доступа: <http://www.unesco.ru/rus/pages/bythemes/stasya26012005152727.php>. — Загл. с экрана.
7. *Свободная энциклопедия "Википедия"*. — Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki>. — Загл. с экрана.
8. *Социальные коммуникации : (теория, методология, деятельность) : словарь-справочник / авт.-сост. В. А. Ильганаева.* — Х. : Гор. тип., 2009. — 392 с.
9. *Федоров А. В.* Медиаобразование и медиаграмотность : учеб. пособие / А. В. Федоров. — Таганрог : Кучма, 2004. — 340 с.
10. *Янишин О. К.* Медіа освітні технології як спосіб упровадження ідей Болонського процесу / О. К. Янишин // Вища освіта України. — 2010. — № 4. — С. 48—53.
11. *Line M.* The public library in future: a British reaction to "Buildings, books and bytes" / M. Line // Library trends, buildings, books and bytes : perspectives on the Benton foundation report on libraries in the digital age. — 1997. — Vol. 46, № 4. — P. 68—82.

В современных условиях глобальной информатизации особенно популярными становятся мультимедийные коммуникации. Определяются их особенности и влияние на развитие медиаобразования.

In the article reasons of differentiation of communications are examined in sociocultural space. The mechanisms of cooperation are determined.

Надійшла в редакцію 9 січня 2012 року